

ŞANLIURFA İLİ MERKEZ İLÇE TARIM İŞLETMELERİNDE ARAZİ KULLANIMI VE İŞGÜCÜ VARLIĞI

Yusuf ÇELİK

Harran Üni. Zir.Fak., Tarım Ekonomisi Bölümü, Arş.Gör.

Osman KARKACIER

Gaziosmanpaşa Üni. Zir.Fak., Tarım Ekonomisi Bölümü, Yrd.Doç.Dr.

ÖZET

Bu çalışmada, Şanlıurfa ili Merkez ilçe tarım işletmelerinde arazi kullanım durumu, işgücü varlığı, işgücü kullanımı ve atıl kalan işgücü miktarı incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler, araştırma alanında üretimde bulunan tarım işletmelerinin 82'si ile yapılan anketlerle elde edilmiştir. Elde edilen veriler 1993-1994 üretim yılına aittir.

Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerin sahip oldukları işletme arazisi içinde mülk arazinin payı en yüksek oranda olup, işletmeler ortalamasında, toplam işletme arazisinin % 91.19'unu teşkil etmekte, bunu sırayla % 7.47 ile ortağa tutulan arazi ve % 1.34 ile kiraya tutulan arazi takip etmektedir.

İncelenen işletmelerde, aile işgücü kullanım oranı düşük olup, % 71.20 oranında aile işgücü atıl kalmaktadır. İşletmelerin tamamı yabancı işgücü çalıştırmakta, buna karşılık kendi işgüçlerinin bir kısmını da işletme dışında çeşitli alanlarda kullanmaktadırlar.

ABSTRACT

USING OF LAND AND AMOUNT OF LABOUR IN FARMS IN CENTRAL COUNTY OF ŞANLIURFA PROVINCE

In this study, the farms have been investigated in terms of their using of land, labour amounts and idle labour amounts in central county of Şanlıurfa province.

The data of this study were collected from 82 farms which are in the research area by using survey method. The data contents production years of 1993-1994.

According to the results obtained, the property land is the highest (% 91.19) among others. And then, the 7.47 percent of the farms lands is common land. The 1.34 percent of the farms lands is renting land.

In the farms studied, the rate of family labour used is low, 71.26 percent of the family labour is idle labour. All of the farms investigated employ hired labour and use a part of their family labour outside of the farm .

1.GİRİŞ

Tarımsal üretim faktörlerinden arazi ve işgücü iki önemli faktördür. Tarım özelliği gereği tabiat ve insan unsurlarını birleştiren ekonomik bir faaliyettir. Tarımsal üretim sürecinde toprağı işleyenlerin bu üretim aracı üzerindeki hakları ve üretimle ilişkileri tarım kesiminin şekillenmesinde büyük önem taşımıştır. Tarımsal olarak geri kalmış yörelerde arazi kullanımı ve tasarruf hakkı ile ilgili problemlerin yanısıra; ilksel tarım yöntemleri, yetersiz sermaye, ekonomik olmayan küçük işletmeler ve gizli işsizlik gibi çözüm bekleyen önemli sorunlar bulunmaktadır.

Bu nedenlerle tarımda arazi kullanımının yanısıra işgücü kullanımı ve yoğun nüfusun tarım kesimi üzerindeki baskılarının incelenmesi temel konular arasında yer almaktadır. Aşırı nüfus ve işgücü ile ilgili analizlerle ülkenin istihdam ve işsizlik sorunlarına çözüm aranırken; işgücünün yapısının ve özelliklerinin bilinmesinde ve yapısal reformların gerçekleştirilmesinde büyük yararlar görülmektedir.

Araştırma bölgesinde önemli yatırım projelerinin gerçekleştirilmesi neticesinde oluşacak yeni duruma göre üretim planları ve politikaları şekillenecektir. Bu konuda yararlı olacağı düşünülen arazi ve işgücü kullanımına ilişkin çalışma ele alınmıştır.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada kullanılan materyalin esas kısmını örnekleme yoluyla Şanlıurfa merkez ilçeye bağlı 13 köyün kapladığı alandaki toplam 82 adet tarım işletmesinden anket yöntemiyle toplanan veriler oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 1993-1994 üretim dönemine aittir.

Şanlıurfa merkez ilçeye bağlı toplam 259 köy bulunmaktadır. Anakitleyi oluşturan 259 köyden 13 köy üretim deseni, topoğrafya, tarım tekniği, iklim gibi özellikler dikkate alınarak gayeli olarak belirlenmiştir. 13 köyden toplam 591 tarım işletmesi belirlenmiştir. Bu popülasyondan arazi genişliği kriteri dikkate alınarak tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemiyle Neyman formülüne göre (Yamane 1967) 82 adet tarım işletmesi örnek olarak belirlenmiştir. Çalışmada % 95 güven sınırları alınmıştır. İşletme büyüklük sınırları 1-50 da, 51-100 da, 101-200 da ve 201- + da olmak üzere dört grupta ele alınmıştır. Birinci grupta 17, ikinci grupta 18, üçüncü grupta 21 ve dördüncü grupta 26 işletme örnek olarak belirlenmiştir. Her gruptan örnek sayısı belirlendikten sonra hangi köyden kaç örnek alınması gerektiği köylerdeki işletme sayısı dikkate alınarak ve tesadüfi olarak tespit edilmiştir.

İşletmeler arazi ve işgücü varlığı açısından incelenirken; arazi tasarruf şekli, topraksız çiftçi oranı, arazi nev'i ve kullanım şekli, yabancı işgücü kullanımı ve atıl aile işgücü durumu ortaya konulmuştur. Aile işgücü, erkek işgücü birimi (EİB)'ne çevrilerek değişik yaş ve cinsiyetteki nüfus aynı baza getirilmiştir (Açıl,1956). İşletmelerde bölge koşulları dikkate alınarak yılda 280 gün ve günde sekiz saat çalışılabileceği kabul edilmiştir. Aynı bölgede yapılan başka bir araştırmada da aynı değerler kabul edilmiştir (Erkan ve ark 1989). Bir çiftçi ailesinde ev işleri için yetişkin bir kadının yılda ortalama 90 EİG ayırması gerektiği varsayımından hareket edilmiş ve aile işgücü kullanımı hesaplamalarında bu rakam dikkate alınmıştır. Atıl aile işgücü hesaplanırken kullanılabilir (potansiyel) aile işgücünden; ev işleri, işletme içi tarımsal işler ve işletme dışı çalışan aile işgücü düşülmek suretiyle hesaplanmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

3.1. Arazi Kullanımı ve Tasarruf Durumu

Tarıma elverişli arazinin sınırlı olmasına karşılık araziye olan talebin gittikçe artması arazi tasarruf şeklini ve önemini artırmaktadır. İşletme arazisi, mülk araziye kiracılık ve ortaklıkla işletilen arazinin eklenmesi ve bundan başkasına ortağa ve kiraya verilen arazinin çıkarılmasıyla bulunmaktadır (Aras, 1988).

İşletmelerde arazi tasarruf şekli, işletme arazisi ve parçalılık durumu çizelge 1' de verilmiştir.

Çizelge 1. Arazi Tasarruf Şekli ve Parçalılık Durumu (*)

İşletme Büyük- lüğü (da)	Mülk Arazi		Kiraya Tutulan		Ortağa Tutulan		İşletme Arazisi (da)	Ort.Parsel Sayısı (adet)	Ort.Parsel Büyük- lüğü (da)
	da	%	da	%	da	%			
1 - 50	25.35	85.67	0.71	2.40	3.53	11.93	29.59	2.47	11.98
51- 100	44.44	59.96	0.56	0.76	29.11	39.28	74.11	3.11	23.83
101 - 200	109.05	75.05	10.05	6.92	26.19	18.03	145.29	4.14	35.09
201 - +	475.77	98.66	---	---	6.46	1.34	482.23	4.42	109.10
İşletmeler Ortalama.	193.79	91.19	2.84	1.34	15.88	7.47	212.51	3.66	58.06

(*) Kiraya ve ortağa verilen araziye rastlanılmamıştır.

İşletmeler genel ortalamasında işletme arazisinin % 91,19'unu mülk arazi oluşturmaktadır. Bunu % 7,47 ile ortağa tutulan arazi ve % 1,34 ile kiraya tutulan arazi izlemektedir. İncelenen işletmelerde ortağa ve kiraya arazi veren çiftçi ailesine rastlanılmamıştır. Ancak kentte oturan ve köyde arazisi bulunanlar arazilerini ortağa veya kiraya vermektedirler. Bu nedenle incelenen işletmelerde mülk araziden ortağa ve kiraya verilen araziye rastlanılmamıştır.

51-100 da ve 101-200 da işletme büyüklük grubundaki işletmelerde arazinin işletme yapısına göre yetersizliği ortakçılık ve kiracılık eğiliminin yüksek olması neden olmaktadır. Buna karşılık 201 da ve daha büyük araziye sahip büyük işletmelerde mülk arazi oranı % 98,66 gibi yüksek bir oranda yer almakta, kiracılık ve ortakçılık yok denecek kadar azdır. Zira büyük işletmelerin mevcut araziye ancak değerlendirebildikleri görülmektedir.

Araştırma yöresinde yapılan başka bir çalışmada mülk arazi oranı % 80,71 , kiracılık % 0,06 ve ortakçılık ise % 19,23 olarak saptanmıştır (Erkan ve Ark 1989) .

İncelenen işletmelerin % 71,95'i yalnız mülk arazide, % 1,22'si yalnız kiracılıkla, % 14,63 'ü yalnız ortakçılıkla % 12,20'si ise karışık şekilde arazi tasarrufunda bulunmaktadır.

İşletmeler genel ortalamasında parsel sayısı 3,66'dır. İşletmeler büyüdükçe bu rakam 4.42 parsel kadar yükselmektedir. Ancak işletmeler büyüdükçe ortalama parsel

genişliği tabi olarak büyümektedir. Birinci grup işletmelerde bir parsel genişliği yaklaşık 12 dekar iken bu rakam dördüncü gurup işletmelerde 109 dekara ulaşmaktadır. İşletmeler genel ortalamasında ortalama bir parselin büyüklüğü 58 dekar olup bu rakam Türkiye ortalaması işletme genişliğine yakın bir değerdir.

Araştırma yöresinde topraksız çiftçilerin yoğunluğu görülmektedir. İşletmeler genel ortalamasında 13 işletme (%15,85) topraksız çiftçi ailesi yer almaktadır. Bu topraksız çiftçilerin 12 si yani % 92'si ortakçılık yapmaktadır.

İncelenen işletmelerde arazinin kullanım biçimi Çizelge 2' de verilmiştir. Başlıca arazi ne'ileri işletmeler ortalaması için, tarla arazisi % 88,28 , meyvelik % 9,68, bağ arazi % 1,59 ve sebze arazi % 0,45'dir. Meyvelik arazinin yaklaşık % 90'ını fıstıklık oluşturmaktadır. Araştırma yöresinde kuru tarım koşulları hakim olduğundan tarla arazisinin % 90,35'inde kuru tarım yapılmaktadır. Yaklaşık toplam arazinin % 90' ında kuru koşullarda tarım uygulanmaktadır. Küçük işletmelerin sulı araziye sahip olmadıkları saptanmıştır. Yörede sulama suyu kuyu açmak suretiyle karşılandığından bu küçük işletmeler için pahalı bir yatırım olmaktadır.

Çizelge 2. İncelenen İşletmelerde Arazi Nev'ileri ve Dağılışı (İşletmeler Ortalaması Olarak)

İşletme Büyük lüğü (da)	Tarla Arazisi				Meyve Arz.		Bağ Arazisi		Sebze Arazi		Topl. işletme Arazisi (da)
	Alan (da)	Sulu (%)	Kuru (%)	İşl.Ara- zisine Oranı (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	
1-50	24.00	--	100.0	81.11	4.88	16.49	0.71	2.40	--	--	29.59
51-100	68.17	14.83	85.17	91.98	2.78	3.75	0.94	1.27	2.22	3.00	74.11
101-200	129.19	27.01	72.99	88.92	7.86	5.41	7.57	5.21	0.67	0.46	145.29
201 - +	424.46	5.16	94.84	88.02	53.42	11.08	3.43	0.71	0.92	0.19	482.23
İşl.ort	187.61	9.65	90.35	88.28	20.57	9.68	3.38	1.59	0.95	0.45	212.51

İşletmeler ortalamasında toplam 19.73 dekar arazi her yıl nadasa bırakılmaktadır. Bu değer toplam tarım arazisinin % 9,3'ünü, tarla arazisinin ise % 10,51'ini oluşturmaktadır (Çizelge 3).

3.2. Yetiştirilen Kültür Bitkileri ve Hayvan Varlığı

Araştırma bölgesindeki üretim deseni Çizelge 3'de verilmiştir. Tüm işletme büyüklük gruplarında tahıl ilk sırayı almaktadır. Oransal olarak toplam arazinin %

60,29'u buğday ve arpa üretimine ayrılmaktadır. İkinci sırada % 11,78 ile baklagilden nohut ve mercimek gelmektedir. Endüstri bitkilerinden yalnızca pamuk yetiştirilmekte ve % 4,57 oranında yer almaktadır. 201 ve daha büyük işletmelerde nadasın daha yüksek oranlarda yer aldığı saptanmıştır. 1991 yılını kapsayan bir araştırmada nadas oranı % 15 bulunmuştur (Karlı 1991). Bu çalışmada ise % 10 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu gelişme, bölgede hububat-nadas uygulamasının hububat-mercimek sistemine dönüşmesinin etkisinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 3. İncelenen İşletmelerde Bitkisel Üretim deseni

Üretim Dalı	İşletme Büyüklük Grupları								İşletmeler ortalaması	
	1 - 50 da		51- 100 da		101-200 da		201 - + da		Da	%
	Da	%	Da	%	Da	%	Da	%		
Tahıl	16.62	56.17	40.05	54.04	81.00	55.75	300.00	62.21	128.11	60.29
Buğday (s)	--	--	2.94	--	4.71	--	4.62	--	3.32	--
Buğday (k)	10.47	--	16.67	--	23.05	--	144.15	--	57.44	--
Arpa (s)	--	--	1.22	--	2.38	--	7.69	--	3.32	--
Arpa (k)	6.15	--	19.22	--	50.86	--	143.54	--	64.03	--
Baklagiller	5.91	19.97	16.89	22.79	24.38	16.78	43.73	9.07	25.04	11.78
Nohut	--	--	--	--	--	--	5.77	--	1.83	--
Mercimek	5.91	--	16.89	--	24.38	--	37.96	--	23.21	--
Ends.Bitk. (Pamuk)	--	--	8.06	10.87	19.14	13.18	9.62	2.00	9.72	4.57
Yağlı Toh. (Susam)	--	--	--	--	0.38	0.26	15.50	3.21	5.01	2.36
Meyvelik	4.88	16.49	2.78	3.75	7.86	5.41	53.42	11.08	20.57	9.68
Bağ	0.71	2.40	0.94	1.27	7.57	5.21	3.43	0.71	3.38	1.59
Sebzelik	--	--	2.22	3.00	0.67	0.46	0.92	0.19	0.95	0.45
Nadas	1.47	4.97	3.17	4.28	4.29	2.95	55.61	11.53	19.73	9.28
TOPLAM	29.59	100.0	74.11	100.0	145.29	100.0	482.23	100.0	212.51	100.0

İşletmeler genel ortalamasında işletmelerin sahip oldukları hayvan varlığı BBHB cinsinden saptanmıştır. İşletme büyüklük guruplarına göre önemli değişim söz konusu değildir. İşletmeler ortalamasında 2,26 BBHB mevcut olup bunun 0,20 başı iş hayvanlarına aittir. Hayvan mevcudunun yaklaşık % 9'u iş hayvanları, % 26'sı sığır, % 60'ı koyun kalan % 5 ise keçiden oluşmaktadır.

3.3. İşletmelerin Faaliyet alanlarına Göre Brüt Üretim Değerleri

İncelenen işletmelerde tarımsal faaliyet sonucu oluşan bitkisel ve hayvansal üretime ait üretim değerleri Çizelge 4'de verilmiştir. İşletmeler genel ortalamasında bitkisel üretimin brüt üretim değerinden aldığı pay yaklaşık % 82 dir. İşletmeler

büyüdükçe hayvancılığın nispi önemi azaldığından hayvancılık faaliyetinin payında azalma görülmektedir. İşletmelerde hayvancılığa büyük ölçüde aile ihtiyaçları için yer verilmektedir.

Çizelge 4. İncelenen İşletmelerde Faaliyet Alanına Göre Brüt Üretim Değeri

İşl. Büyüklük Grubu (da)	Bitkisel Üretim Değeri		Hayvans. Üretim Değeri		Top. Brüt Üretim Değeri	
	TL	%	TL	%	TL	%
1 - 50	15 770 000	45.31	19 033 000	54.69	34 803 000	100.00
51 - 100	89 022 000	77.62	25 672 000	22.38	114 694 000	100.00
101 - 200	188 538 000	85.41	32 211 000	14.59	220 749 000	100.00
201 - +	232 757 000	84.14	43 871 000	15.86	276 628 000	100.00
İşl. Ortalaması	144 896 000	82.03	31 741 000	17.97	176 637 000	100.00

3.4. Nüfus ve İşgücü Varlığı

Tarım işletmelerinde işgücünün yapısını ortaya koymak optimal çalışma koşulları ve iş planlarını belirlemek açısından önem taşımaktadır. İşgücünün en önemli kaynağı tarımsal nüfustur. Yoğun kırsal nüfusun tarım kesimi üzerindeki baskıları tarımdaki yapısal bozuklukların oluşma nedenlerinin başında gelmektedir.

İncelenen işletmelerde çiftçi ailesi başına düşen nüfus işletme büyüklüğüne göre 6,6 ile 8,39 kişiden oluşmakta ve ortalamada 7,44'dür. Tüm işletmeler ortalamasında nüfusun % 38' i okuma - yazma bilmemektedir. Bu rakam Türkiye ortalamasında % 20'dir (Anonymous 1993). Yine işletmeler ortalamasında nüfusun % 53'ü okur-yazar ve ilkokul mezunudur. Orta öğretim oranı % 8 ve yüksek öğretim oranı % 1' dir.

İncelenen işletmelerde işgücünü belirlemek amacıyla aile işgücü miktarı Erkek İşgücü Birimi (EİB)'ne çevrilmiş ve çizelge 5'de verilmiştir. İşletmeler ortalamasında 4,47 EİB cinsinden işgücü varlığı saptanmıştır. İşgücünün esas kaynağını % 68,99 ile 15-49 yaş arası oluşturmaktadır.

Çizelge 5. İncelenen İşletmelerde Aile İşgücünün Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (EİB)

İşletme Büyüklük Grubu (da)	YAŞ GRUPLARI				TOPLAM
	7 - 14	15 - 49	50 - 64	65 - +	
1 - 50	1.00	2.72	0.25	0.09	4.06
51 - 100	1.06	3.07	0.41	0.08	4.62
101 - 200	1.14	3.40	0.18	0.14	4.86
201 - +	1.06	2.79	0.35	0.12	4.32
İşlet. Ortalaması	1.07	2.99	0.30	0.11	4.47
Toplam İşgücüne Oranı (%)	23.94	66.89	6.71	2.46	100.00

İşletmelerdeki aile işgücü varlığı Erkek İş Günü (EİG) ne çevrilmiş ve aile işgücü varlığından çalışamayacak durumda olanlar düşülerek kullanılabilir aile işgücü hesaplanmıştır. Kullanılabilir aile işgücü, kullanım yerleri ve atıl aile işgücü değerleri Çizelge 6'da verilmiştir. İşletmeler ortalamasında kullanılabilir işgücünün ancak % 18,8 i kendi tarım işletmelerinde değerlendirilmektedir. % 7,01'i işletme dışında tarım ve tarımdışı kesimde çalışmaktadır. Teorik olarak kullanılabilir işgücünün % 7,9'unun ise ev işleri için kadın işgücünün çalışması şeklinde değerlendirildiği düşünüldüğünde, işletmeler ortalamasında % 71,20 oranında atıl aile işgücü rakamı bulunmaktadır. Bu rakam işletme büyüklük gruplarına göre önemli farklılık göstermemektedir. Denilebilirki bölgede Yaklaşık olarak % 70 düzeyinde atıl işgücü bulunmaktadır. Büyük işletmelerde aile işgücünün işletme dışında çalıştırılması çok düşük düzeydedir.

Çizelge 6. Kullanılabilir Aile İşgücünün Kullanım Yeri ve Atıl Aile İşgücü Miktarı (EİG olarak-İşletmeler ortalaması)

İşletme Büyük- lük Grubu	Top.Aile İşgücü Miktarı (EİG)	Çalışma- yan Aile İşgücü (EİG)	Kullanıla- bilir Aile İşgücü (EİG) (1)	Kullanılabilir Aile İşgücü Kullanım Durumu					Atıl Aile İşgücü (1-2) (*)	
				İşletmede Kullanılan		İşletme Dışında Kullanılan		Top.Kul. İşgücü (EİG) (2)	EİG	%
				EİG	%	EİG	%			
1-50	1136.80	111.18	1025.62	91.65	48.19	98.53	51.81	190.18	745.44	72.68
51-100	1293.60	115.27	1178.33	121.25	45.12	147.50	54.88	268.75	819.58	69.55
101-200	1360.80	101.31	1259.49	188.19	67.82	89.29	32.18	277.48	892.01	70.82
201- +	1209.60	118.36	1091.24	200.54	92.38	16.54	7.62	217.08	784.16	71.86
İşl.Ort.	1251.67	111.83	1139.84	157.40	66.05	80.91	33.95	238.31	811.53	71.20

Üretim desenine göre kullanılan işgücünün, üretim dalları itibariyle dağılımı Çizelge 7'de verilmiştir.

3.5. Yabancı İşgücü Kullanımı

İncelenen İşletmelerde yüksek oranda atıl aile işgücü bulunmasına rağmen, tarımsal faaliyetin kendine özgü özelliği, yörede mekanizasyon seviyesinin düşüklüğü ve plansız üretim faaliyeti gibi nedenlerle yabancı işgücüne yer verildiği saptanmıştır.

Özellikle büyük işletmelerde, 500 dekarın üzerindeki işletmelerde işletme sahibinin "vekili" diye tanımlanan daimi statüde işçilere rastlanılmıştır.

Çizelge 8'de yabancı işgücü çalıştırma durumu verilmiştir. Görüleceği gibi işletmeler büyüdükçe yabancı işçi çalıştırma artmaktadır. İşletmeler ortalamasında yılda

Çizelge 7. İncelenen İşletmelerde Üretim Dallarına Göre İşgücü Kullanımı ve Oransal Dağılımı

Üretim Dalı		İŞLETME BÜYÜKLÜK GRUPLARI									
		1-50 da		51-100 da		101-200 da		201- + da		İşl.ortalaması	
		EİG	%	EİG	%	EİG	%	EİG	%	EİG	%
Tahıl	AİG	9.06		7.58		15.02		20.70		13.95	
	YİG	2.99		4.16		7.35		14.33		7.96	
	TOP	12.05	11.85	11.74	6.19	22.37	7.86	35.03	8.75	21.91	8.34
Baklagil Bitkileri	AİG	2.80		2.67		6.81		3.34		3.97	
	YİG	1.58		14.72		10.52		10.10		9.46	
	TOP	4.38	4.30	17.39	9.18	17.33	6.08	13.44	3.36	13.43	5.11
Endüstri Bitkileri	AİG	---		22.67		33.48		36.24		25.04	
	YİG	---		49.01		75.05		57.61		48.50	
	TOP	---		71.68	37.82	108.53	38.10	93.85	23.44	73.54	28.00
Yağlı Tohum.	AİG	---		---		0.77		2.27		0.92	
	YİG	---		---		---		5.46		1.73	
	TOP	---		---		0.77	0.27	7.73	1.93	2.65	1.01
Sebze	AİG	---		1.00		0.38		15.04		5.08	
	YİG	---		---		0.19		17.31		5.54	
	TOP	---		1.00	0.52	0.57	0.20	32.35	8.08	10.62	4.05
Meyve	AİG	4.78		2.56		6.24		8.81		5.81	
	YİG	2.06		0.39		0.86		68.11		22.32	
	TOP	6.84	6.73	2.95	1.56	7.10	2.49	76.92	19.21	28.13	10.71
Bağ	AİG	2.19		0.67		1.43		2.42		1.61	
	YİG	--		---		2.67		4.27		2.04	
	TOP	2.19	2.15	0.67	0.35	4.11	1.44	6.69	1.67	3.65	1.39
Toplam Bit.üret. Dalı	AİG	18.83		37.15		64.13		88.82		56.38	
	YİG	6.63		68.28		96.64		177.19		97.55	
	TOP	25.46	25.03	105.43	55.62	160.77	56.44	266.01	66.44	153.93	58.61
Hayvan. Üretim Dalı	AİG	72.82		84.10		124.06		111.72		101.02	
	YİG	3.42		---		---		22.68		7.64	
	TOP	76.24	74.97	84.10	44.38	124.06	43.56	134.40	33.56	108.66	41.39
Genel Toplam	AİG	91.65		121.25		188.19		200.54		157.40	
	YİG	10.05		68.28		96.64		199.87		105.19	
	TOP	101.70	100.0	189.53	100.0	284.83	100.0	400.41	100.00	262.59	100.0

AİG : Aile işgücü, YİG : Yabancı işgücünü ifade etmektedir.

105,19 EİG yabancı işçi çalıştırılmaktadır. bu rakam işletmede kullanılan toplam işgücünün % 40,06 sını oluşturmaktadır. Bu oranın oldukça yüksek bir değer teşkil ettiği söylenebilir. Zira Türkiye ortalamasında tarım işletmelerinde çalışan işgücünün %

83'ünün aile işgücünden ancak % 17' sinin yabancı işgücünden karşılandığı belirtilmektedir (Erkuş ve ark 1995).

Çizelge 8. Yabancı İşgücü Kullanım Durumu

	İŞLETME BÜYÜKLÜK GRUBU (DA)				İşletmeler Ortalaması
	1 - 50	51 - 100	101 - 200	201 - +	
Yabancı İşgücü Kullanımı (EİG)	10.05	68.28	96.64	199.87	105.19
İşletmede Kullanılan İşgücü İçindeki Payı (%)	9.88	36.03	33.93	49.92	40.06

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelenen işletmelerde işletmeler ortalamasında , ortalama arazi genişliği 212,51 da bulunmuştur. İşletme arazisinin % 91,19'unu mülk arazi oluşturmaktadır. Çiftçi ailelerinin % 15,86'sı topraksız olup bunların % 92'si ortakçılık, % 8'i ise kiracılıkla tarımsal faaliyette bulunmaktadır. İşletmelerde ortalama parsel genişliği ortalamada 58 dekadır. Yaklaşık aile işgücününün % 70'i atıl kalmasına rağmen işletmede kullanılan işgücününün % 40'ını yabancı işgücü oluşturmaktadır. Atıl aile işgücününün yüksek olmasının en önemli nedenleri arasında nüfusa göre üretim faaliyetlerinin yetersizliği veya nüfusun tarım kesimi üzerindeki aşırı baskısıdır.

Araştırma yöresinde yapılan incelemeler ve elde edilen bulgular sonucunda, yapılabilecek önerileri şu şekilde özetlemek mümkündür. Tarım işletmelerinde, kırsal kesimde toprak nüfus dengesizliği en önemli sorun olmaktadır. Yaygın kiracılık ve ortakçılık sistemi toprağın aşırı yorulmasına neden olmaktadır. Yörede toprak reformunun biran önce gerçekleştirilmesi GAP ile birlikte düşünüldüğünde kaçınılmaz hale gelmiştir. Tarım kesimi üzerindeki aşırı nüfus baskısını emecek istihdam alanları geliştirilmelidir. Bunun için emek yoğun teknolojilerin uygulanabildiği tarıma dayalı sanayi kesimine yönelik yatırımlara ağırlık verilmelidir. Mevsimlik ve gizli işsizliği azaltmak açısından tarımsal faaliyetlere ek teşebbüsler kazandırılmalıdır. Besicilik, el sanatları gibi faaliyetlere ilişkin çalışmalar başlatılmalı ve bu faaliyetleri özendirici,

teşvik edici tedbirler alınmalıdır. Bu tür faaliyetlere ilişkin tarımsal yayım çalışmalarında; girdi, teknik yardım, altyapı, kredi gibi destek niteliği taşıyan hususların bütünsel yaklaşım anlayışı içerisinde düşünülmesi ve ele alınması gerekir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. YAMANE T., Elementary Sampling Theory. Prentice - Inc. Englewood cliffs, N.S., USA. 1967.
2. AÇIL A.F., Samsun İli Tütün İşletmelerinde Rantabilite, A.Ü. Zir.Fak. Yayınları No: 105, Ankara, 1956.
3. ERKAN O., VE ARK., Aşağı Mardin - Ceyhan Pınar Ovalarındaki Tarım İşletmelerinin Ekonometrik Analizi, TÜBİTAK - Tarım ve Ormancılık Araştırma Gurubu Proje No: TOAG- 613, Adana, 1989.
4. ARAS A., Tarım Muhasebesi, Ege Üni. Ziraat Fak. Yayınları No:486, İzmir, 1988.
5. KARLI B., GAP Alanındaki Tarımsal Kredi Kullanımı ve Gelecekteki Kredi İhtiyacının Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Ç.Ü.Fen Bil.Ens. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Adana, 1991.
6. ANONYMOUS , Türkiye İstatistik Yılığ, No:1620, 1993.
7. ERKUŞ A., BÜLBÜL M., KIRAL T., AÇIL A.F., DEMİRCİ R., Tarım Ekonomisi, A.Ü. Zir.Fak. Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları No: 5, Ankara, 1995.
8. ERKUŞ A., KIRAL T., ERAKTAN G., Ankara Tarım İşletmelerinde İşgücü Varlığı ve Kullanım Durumu, Çiftçi ve Köy Dünyası, Cilt 6. Sayı: 63-65, Ankara
9. ANONYMOUS, TKİB, Şanlıurfa İl Müdürlüğü, Proje İstatistik Şb. Kayıtları, 1994.